

LÆRERUDDANNELSEN I GRØNLAND

Af skolekonsulent, lektor *Finn Gad*

Det, som for den enkelte er en logisk konsekvens af overvejelser før handling, kan udvides og vokse til at blive et princip, der bærer et helt virke.

For Hans Egede var det et problem, hvorledes han skulle nå ind bag den mur, som sproget rejste mellem ham og grønlænderne. Disse overvejelser resulterede i, at han søgte efter og fandt egnede unge grønlændere, som han kunne oplære og sende ud som lærere for deres egne landsmænd. Denne praksis, som Hans Egede skabte, blev til et princip for den senere mission, og det er stadig et bærende princip i såvel kirkens som skolens arbejde.

I 1700-tallet blev de såkaldte nationalkateketer uddannet på kateketskoler, som blev sat i gang af ivrige missionærer; det vil altså sige, at uddannelsen i et missionariat var afhængig af den nidkærhed, som var tilstede hos den til enhver tid siddende missionær. Adskillige dygtige kateketer blev uddannet i løbet af århundredet snart ved det ene missionariat, snart ved et andet. Der var ingen ensartethed eller fasthed over uddannelsen. Først omkring 1845 tog uddannelsesproblemet fastere form, og der blev bygget to seminarier, der kom i gang 1847. De to ens præsteboliger i Godthåb og i Jakobshavn vidner endnu om disse to institutioner. Ikke på nogen af dem blev elevantallet stort. Seminariet i Jakobshavn sygnede hen ca. 1900, mens seminariet i Godthåb bestod.

Dette skyldes vel i væsentlig grad, at der ved dette seminarium virkede mænd af særpræget karakter og med et syn, der gav skolen dens specielle ansigt. Navnene: Janssen, Kleinschmidt, Rasmus Berthelsen, Nik. Ed. Balle, C.W. Schultz-Lorentzen, Jonathan Petersen har genklang i grønlandske sind.

Der dimitteredes hold af kateketer fra dette seminarium, ganske vist ikke mange i hver årgang, men gennemgående de lyseste hoveder, som fandtes i det grønlandske folk. Nogle af dem gik i kirkens og skolens tjeneste - vel nok de fleste af dem. Andre fandt deres fremtid inden for handelen. Hvor de end kom hen, bar de med sig den tradition, som var groet ind i dem i deres seminarietid. Ilíniarfigssuaq, det store lærested, blev for de fleste af disse kateketer deres livs store oplevelse.

Igennem dette seminarium gik vejen til de trygge stillinger, og mens eleverne var på seminariet oplevede de ikke alene at få øjnene åbnet for det, som lå uden for deres milieu. De var selv en del af den vækst, der foregik. Seminariet var nemlig en væsentlig faktor i den mere eller mindre bevidst ledede udvikling henimod en speciel, ny vestgrønlandsk kultur, væsentligst af åndelig art. Rasmus Berthelsens salmer, Kleinschmidts sprogstudier og Jonathan Petersens musik, kontakten med disse levende personligheder og de andre førnævnte bevirkede, at de unge grønlandere blev bærere af en ny åndskultur i Grønland. Centrum var seminariet i Godthåb. Fra det kom Henrik Lund og alle de andre kulturelt aktive personligheder i dette århundrede.

Seminariet udviklede sig fra sin ensidige bestemmelse som uddannelsessted for kateketer til mere og mere at blive en højere skole i egentligste forstand. Den foreløbige slutsten på denne udvikling blev sat med loven af 27. maj 1950 om realskolen og bekendtgørelsen af 24. november 1955 om dens afsluttende eksamen. Men ved siden af dette er uddannelsen af kateketer og lærere til kulturarbejdet i Grønland stadig skolevæsenets opgave.

Tiderne har imidlertid skiftet betydeligt. Kravene om en bedre og mere differentieret uddannelse medførte oprettelsen af realskolen, som giver flere muligheder, end seminariet uddannelsen hidtil havde kunnet. Udviklingen havde ført med sig, at det ikke mere var så tillokkende at blive kateket. Om det har været lønnen, den sociale position, livet på de mindre pladser, der har virket reducerende på tilgangen, er det vanskeligt at fastslå; muligvis er det alle tre faktorer plus nogle flere. Nok er det, at der var en stadig tilbagegang i antallet af elever, som søgte uddannelse ved seminariet i Godthåb.

Da de første realister tog eksamen i 1954, meldte der sig kun 3 til uddannelsen. Det var for kostbart at holde en hel skoleform i gang for deres vedkommende alene. Seminariets undervisning blev suspenderet, og alle elever sendt til uddannelse i Danmark ved forskellige institutioner. Seminariets fremtid syntes såre uvis efter dette.

Det grønlandske skolevæsen og den grønlandske kirke nærmede sig en situation, som man ikke havde kunnet forudse ville komme så hurtigt. Begge institutioner ville meget hurtigt stå uden kvalificerede medarbejdere på de mindre pladser. Undervisningen i grønlandsk i børneskolen ville træde ind i en alvorlig krise af mangel på lærere, idet de lærere, som var uddannet i Danmark med real-eksamen fra Grønland, ikke ville have tilstrækkelig baggrund for undervisning i grønlandsk, når de vendte tilbage.

Efter indgående drøftelser i Grønland og i Danmark blev det 1956 besluttet at nedsætte et hurtigt arbejdende udvalg i Ministeriet for Grønland, for at man kunne nå frem til en helt ny ordning for seminariet undervisningen i Godthåb.

Ved en uhyre nøgtern statistisk opgørelse blev det klarlagt, at skolevæsenet selv under forudsætning af en fortsat nedlæggelse af de mindre pladser vil have brug for 120-130 grønlandsk uddannede lærere. Kirken ser sig ikke i stand til overhovedet at klare den kirkelige betjening af de mindre pladser, med mindre der uddannes kateketer. Behovet for kateketer i de første 15 år beregnes til 6-8 årlig.

Under denne synsvinkel ville det nærmest være katastrofalt, dersom seminariet ikke under en eller anden form kunne opfylde de krav, som skolen og kirken stillede. Loven af 27. maj 1950 forudsætter desuden en uddannelse af såvel lærere som kateketer. Det gjaldt efter alt dette om at finde en form for uddannelse, der både kunne opfylde lovens krav og de krav, som man kunne stille til en lærer og kateket i det Grønland, som skabes i disse år. Ud fra historiske, kulturelle, uddannelsesmæssige og samfundsmæssige grunde er det bydende nødvendigt, at der kan uddannes lærere og kateketer i Grønland.

Det hurtigt arbejdende udvalg forelagde som resultatet af sin virksomhed en detaljeret undervisningsplan for den fremtidige seminarieordning, samt et forslag til en ny lønmæssig placering af de lærere og kateketer, som dimitteres med denne nye uddannelse. Undervisningsplanen udsendtes som bekendtgørelse den 12. januar 1957. Da havde allerede fra skoleårets begyndelse det første hold på 5 elever været undervist efter planen, der udtrykkelig er ment som et forsøg.

Undervisningsplanen måtte sættes i kraft således, fordi den på væsentlige punkter bryder med såvel den hidtidige grønlandske seminarieuddannelse som med det, man almindeligvis forstår ved en seminarieuddannelse. For det første bygger undervisningen på de kundskaber, som eleverne har erhvervet sig i realskolen i Grønland. Disse kundskaber skal fæstnes, men ikke i egentlig forstand udvides. Derimod skal eleverne opøves i at gøre dem praktisk anvendelige i skolen og i det kulturelle arbejde. For det andet skal eleverne på enkelte interessebetonede områder have lejlighed til at uddybe deres viden. Det sker gennem en speciale-læsning. Uddannelsen som kateket er henlagt til denne speciale-læsning.

Seminariets kursus er to-årigt. Derefter skal samtlige elever have et praktikantår ved mindre landsbyordnede skoler i Danmark. Først når dette tredje år er gennemført tilfredsstillende, har eleven afsluttet sin uddannelse.

Undervisningen på seminariet omfatter de almindelige skolefag, d. v. s. kun hovedfagene: religion, grønlandsk, dansk og regning. I disse fire fag er undervisningen i metodik indbefattet, i de tre sidst nævnte fag også den praktiske undervisningsfærdighed. Heri ligger en klar gennemførelse af det ovenfor omtalte hovedprincip for seminarieuddannelsen. Dertil kommer så af teoretiske fag pædagogik og psykologi, endvidere praktik og metodik i de andre skolefag. Idræt, gymnastik, sang og musik, kvindelig håndgerning og sløjd, tegning og småsløjd er med på

timeplanen. I alle disse fag tages der hensyn til den praktiske udnyttelse i børneskolens undervisning.

Seminariets elever skal imidlertid være i stand til at tage det kulturelle arbejde i videre forstand op. De kommer til at sidde fortrinsvis på de mindre pladser som lærere og kateketer. Derfor skal de være i stand til at skabe et så levende kulturelt liv omkring sig, som det overhovedet er muligt. Seminariet må derfor give dem den nødvendige baggrund. Dette skal ske ad to veje, dels gennem en specielt anlagt undervisning, dels gennem opøvelse i anvendelse af visse tekniske hjælpemidler, såsom båndfilm, radioudsendelser og anvendelse af håndbøger.

Den specielle undervisning foregår først og fremmest i et helt nyt fag, som ikke findes ved nogen anden læreruddannelse i Norden. Faget er blevet kaldt samfundsorientering, hvilket ikke fortæller tilstrækkeligt om, hvad det omfatter. I bekendtgørelsen er formålet med faget udtrykt således: „Undervisningen tilsigter at skabe en sammenfattende forståelse af et samfunds funktioner. Derfor må undervisningen behandle de betingelser, hvorpå enhver samfundsorganisation hviler. Den kommer således til at omfatte discipliner hentet fra naturfag, samfunds-fag og historie“. Undervisningen falder efter dette i to hovedgrupper, den naturfaglige og den humanistiske. Meningen er, at man gennem undervisningen skal gå ud fra de grønlandske forhold og derigennem påvise på hvilket grundlag, materielt og kulturelt, et samfund fungerer, og hvorledes det sker, og herudfra drage sammenligning med andre samfunds funktioner. Ved behandlingen af de moderne samfund kommer man uvægerlig ind på aktuelle problemer og diskussion af kulturkontaktproblemer. Lærerens funktion som kulturformidler skal være genstand for drøftelse med eleverne. Det er et uhyre vanskeligt fag at undervise i, fordi det rummer så meget; men ikke mindst fordi det hos eleverne skal skabe fornemmelsen af sammenhæng i samfundslivet. Undervisningen kommer væsentligst til at foregå ved elevernes selvstændige arbejde under lærernes vejledning. Derfor ender faget heller ikke med nogen prøve.

Det gør forresten kun ganske enkelte af fagene, egentlig kun de hvor en skriftlig prøve kan give et klart bedømmelsesgrundlag.

Ved siden af faget samfundsorientering findes en række kurser, dels obligatoriske, dels frivillige. De obligatoriske kurser omfatter 1) anvendelse af anskuelsesmateriale, 2) skoleradio, 3) håndbogsteknik, 4) sundhedslære og samarittergerning, 5) foreningskundskab, 6) ungdomsarbejde, 7) aftenskolearbejde, 8) ædrueligheds-lære. Dertil kommer to kirkelige kurser, som de elever, der har kateketspeciale, skal deltage i, men som de andre *kan* deltage i, nemlig 1) menighedsarbejde, 2) kirkesamfund og sekter.

For at eleverne imidlertid kan få lejlighed til at dygtiggøre sig på særlige felter er det muligt at oprette frivillige kurser, som ligger uden for timeplanen, dog

kan en elev kun deltage i højst to sådanne kurser om året. Gennem specialelæsning skulle eleverne kunne få uddybet deres viden på særlig interessebetonede områder. Den elev, som ønsker at være både lærer og kateket, skal vælge kateket-speciale, som omfatter de fag og den praktiske øvelse, der er nødvendig for, at han kan udføre gerningen. De elever, der ønsker at være lærere alene, kan vælge speciale inden for grønlandsk eller dansk sprog, historie og litteratur, pædagogik og psykologi, samt de forskellige naturfag.

Som ovenfor nævnt efterfølges den to-årige undervisning på seminariet i Godthåb af et helt års praktikanttjeneste ved landsbyordnede skoler her i Danmark. Det fremgår bedst af bekendtgørelsen, med hvilket formål denne ordning er truffet. Praktikanttjenesten tilsigter at gøre de vordende lærere bekendt med en landsbyordnet skoles funktion i det daglige både med hensyn til undervisning og ledelse - at give dem nogen undervisningsfærdighed under vejledning over længere tid - at aktivisere deres danskkundskaber - at give eleverne lejlighed til at deltage aktivt i lokalt ungdomsarbejde og foreningsliv - iøvrigt at give dem lejlighed til at deltage i det kulturelle liv og opleve danske livsforhold og dansk natur. For dimitterende med kateketspeciale gælder det, at de skal deltage i det lokale kirkelige liv og menighedsarbejde under en præsts vejledning.

Ved den her skitserede ordning har man, så vidt det har stået i skolevæsenets magt, søgt at skabe en uddannelse, der på én gang tilgodeser det grønlandske samfunds tarv og samtidig gør læreruddannelsen specielt kvalificeret til arbejdet i de grønlandske skoler. Desuden skulle man gennem undervisningen nå til, at den fremtidige lærer i Grønland er sig sit kulturelle ansvar bevidst, at han ved, hvor han står, og at han har mulighed for at vide, hvad han skal sætte ind på i sit daglige virke ikke alene i skolestuen, men også blandt den befolkning, som han lever sammen med.

I skoleåret 1956/57 har 5 elever deltaget i denne undervisningsplans praktisering for det første skoleårs vedkommende. Der har meldt sig yderligere 5 fra den nuværende afgangsklasse i realskolen, og de skal altså begynde undervisningen september 1957. I begge tilfælde drejer det sig om relativt fåtallige realeksamenshold. Om der vil melde sig flere fra de efterfølgende, mere talstærke hold, beror på om denne nye undervisningsplan kan give eleverne det indhold, som øjensynligt savnedes i den gamle seminarieordning, og om de lærere og kateketer, der i 1959 dimitteres, vil få en lønmæssig placering, der gør det muligt for dem at eksistere i Grønland som de kulturformidlere, de gerne skulle være.